మనిషి

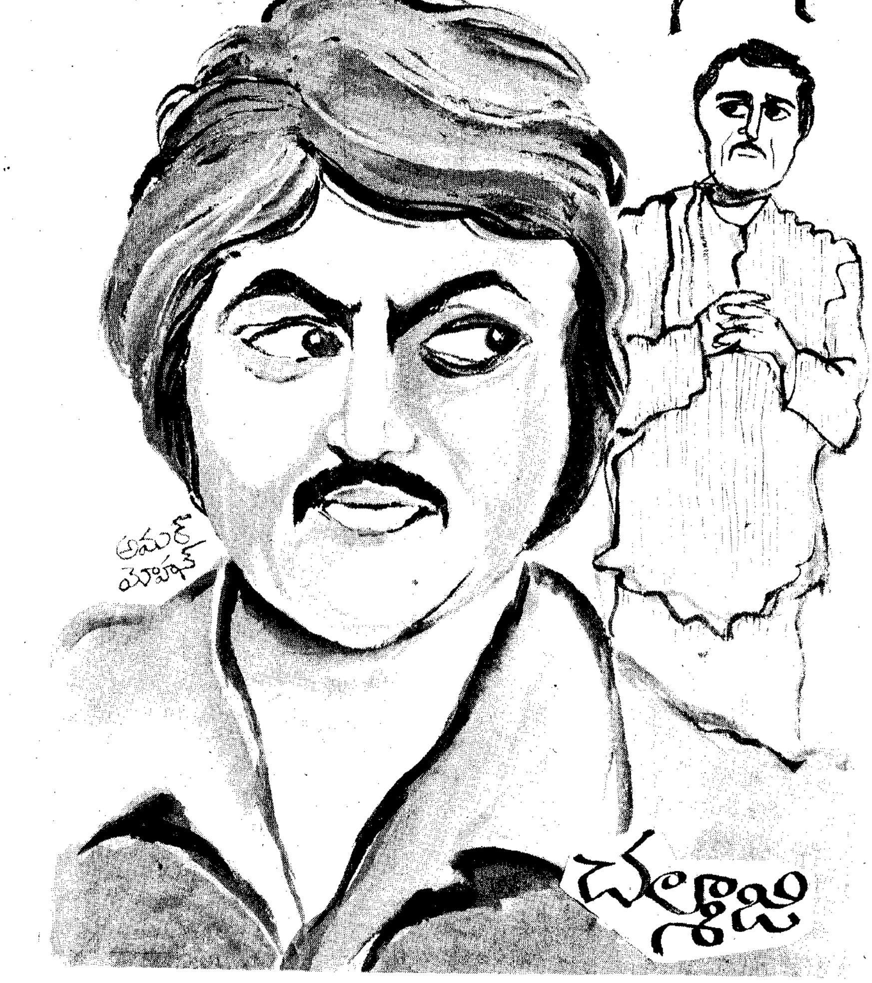

దూర్జటి

"ఒక్కసారి అద్దాలు తుడవటం ఆపి పాపకి పాలు పడతావురా గోపీ!" లలితమ్మగారి కంఠం గోపాల్ చెవికి కంచు గంటలా వినిపించింది.

గోపాల్ పళ్ళు నూరుకుంటూ కోపాన్ని అణగదొక్కి "అలాగేనండి" అంటూ పాప దగ్గరకు నడిచాడు.

గోపాల్ వారాలు చేసుకొని చదువుకుంటున్నాడు. తల్లీ, తండ్రీ చనిపోగా ఒక్కడే మిగిలిపోయాడు ఈ ఏకైక సంతానాన్ని బంధువులు కొన్నాళ్ళు పోషించి "నేనెందుకు పోషించాలంటే, నేనెందుకు పోషించాలని" తగవులాడుకొని వదిలేసారు. పొట్ట గడవక కొన్నాళ్ళు బస్సుల్లోనూ, లారీల్లోనూ క్లీనర్‌గా పనిచేసాడు. కాని గోపాల్‌కి చదువంటే ఉన్న విపరీతమైన ఆసక్తి వల్ల ఆ పనుల్లో యిమడలేక ఎలాగైనా చదువు కొనసాగిద్దామని పట్టుదలగా ఇల్లిల్లు తిరిగి, అభిమానాన్ని చంపుకొని కొందరి ఇళ్ళలో వారాలకు కుదిరాడు. అలా వారాలు చేసుకుంటూ ఇంటర్‌లోకి వచ్చాడు.

"ఏమిట్రా ఆ పరధ్యానం? పాప గుక్కపెట్టి ఏడుస్తోంది. పని వాళ్ళంతా పనుల్లో వచ్చారు. వారానికో రోజు ఠంచనుగా తిండికొస్తావ్. కాస్త పని సాయం చెయ్యమంటే కదలవు. నేనలా గుడికెళ్ళొస్తా, పాపను ఆడిస్తూ ఉండూ." అంటూ లలితమ్మ పట్టుచీర గరగర లాడించుకుంటూ వెళ్ళిపోయింది.

గోపాల్‌కి మండిపోయింది. ఇంట్లో ఇద్దరు నౌకర్లున్నారు, తనకే పని చెప్పాలా? ఉట్టినే తిండిపెట్టడమే నన్న దుగ్ధ. లలితమ్మ భర్తకి ఏ మూలో కొంచెం జాలి ఉండటంవల్ల వారానికో రోజు తన తిండికి ఒప్పుకున్నాడుగాని, ఈ లలితమ్మ అయితే వీధిలోంచే బయటకు గెంటేది.

గోపాల్ భోజనం చేసే మరో ఇల్లు ఎకౌంటెంట్ రాఘవయ్యది. ఆయన గోపాల్‌కి ఆదివారం ఏర్పాటు చేసాడు. దానికి కారణం ఉంది. రాఘవయ్య ఆఫీసులో చేయగా మిగిలిన వర్క్ ఆదివారం ఇంటికి తెచ్చుకుంటాడు. గోపాల్‌కి ఆదివారం శెలవు. ఉదయాన్నే రప్పించి కొన్ని కూడికలు, తీసివేతల్లాంటి లెక్కలు అప్పగించి రాఘవయ్య భార్యతో సినిమాకో, షికారుకో వెళ్ళేవాడు. ఆ విధంగా తిండిపెట్టిన దానికి సరైన పని చేయించుకుంటాడు రాఘవయ్య.

గోపాల్ వారాలు చేసుకునే మరో ఇల్లు ఒక భూస్వామిది. ఆయనకు పల్లెలో చాలా మాగాణి భూములున్నాయి. కాని పట్నంమీద మోజుతో భూముల్ని కౌలుకిచ్చి పట్నంలో ఇల్లు కొనుక్కొని స్థిరపడ్డాడు. భూస్వామి భార్య పల్లెటూరి నుంచి రావటంవల్ల కాబోలు గోపాల్‌కి ఎంతో శ్రద్ధగా వడ్డించేది. అప్పుడప్పుడు పిండివంటలు కూడా వడ్డించేది. భూములవల్ల వాళ్ళకి బాగా ఆదాయం వచ్చేది. ఆవిడకు కంట కాసులపేరు, వడ్డాణం లాంటి పాత నగలు చాలా ఉన్నాయి. పండగల్లో అవి వేసుకొనేప్పుడు గోపాల్ చూసేవాడు. "ఇవన్నీ పేదవాళ్ళకు భూములు పంచకపోవటంవల్ల అనుభవిస్తున్న సంపదే కదా!" అని లోలోన అనుకొనేవాడు. తమ హక్కులను మరొకళ్ళు అనుభవిస్తున్నట్టు అనిపించేది గోపాల్‌కి.

గోపాల్ వారాలు చేసుకొనే మరో ఇల్లు తన క్లాస్‌మేట్ రమణది. రమణ తండ్రి ఏదో ఆఫీసులో ప్యూన్. బాగా చితికిపోయిన కుటుంబం. అయినా, రమణ తండ్రి గోపాల్‌కి తన ఇంట్లోనే బస ఏర్పాటు చేసాడు. గోపాల్, రమణలు క్లాస్‌మేట్స్ కాకుండా రూమ్‌మేట్స్ కూడా అయ్యారు. రమణ తండ్రికి గోపాల్‌లో నచ్చిన గుణం, వారాల ఇళ్ళల్లో పనులుచేసి అలసిపోయి వచ్చినా, అర్ధరాత్రి వరకూ శ్రద్ధగా కూర్చొని చదివేవాడు. అందుకే ఫస్టుమార్కులన్నీ గోపాల్‌వే. కాని, రమణ ఎక్కువ సినిమాలని, షికార్లని తిరిగేవాడు. ఫలితంగా పరీక్షల్లో తప్పి గోపాల్ కంటె వెనకబడిపోయాడు. రమణ తండ్రి గోపాల్ తెలివితేటలు, శ్రద్ధా చూసి ముచ్చటపడి అప్పుడప్పుడు బట్టలు కుట్టించేవాడు. రమణ సరిగ్గా చదువుకొనేలా చూడమని గోపాల్‌తో ఎప్పుడూ అనేవాడు. కాని గోపాల్ మాట రమణ వింటేగా!

మరో ఇల్లు ఒక పెద్ద ఆఫీసర్‌ది. ఆ ఇంట్లో అంతా నిశ్శబ్దంగా వుంటుంది. వంటవాడే గోపాల్‌కి వడ్డించేవాడు. కాని ఎప్పుడు వెళ్ళినా ఆ ఆఫీసర్‌గాని, భార్యగాని సరిగ్గా పలకరించేవారు కారు. గోపాల్ అహం దెబ్బతినేది. "డబ్బుందని వాళ్ళకెంత అహంకారం? పేదవాళ్ళతో మాట్లాడితే వాళ్ళ హోదా తగ్గిపోతుంది కాబోలు. ఈ అంతరాలు సమసిపోయే రోజు రావాలి." గోపాల్ ఆవేశపడేవాడు.

మరో ఇల్లు ఒక "బిగ్‌షాట్"ది. ఏదో ఫిలిమ్ డిస్ట్రిబ్యూషన్ కంపెని వుంది. మూడు కార్లు, రెండు బంగళాలు ఉన్నాయి. అతను నెలకు పది రోజులు మద్రాసులోనే ఉంటాడు గోపాల్‌కి "ఔట్‌హౌస్"లో వడ్డించేవారు. అది అవమానంగా అనిపించింది. వాళ్ళింటికి రోజూ పదిమందైనా అతిథులు వస్తూంటారు. అందరికి ఆ పెద్ద హాల్లో డైనింగ్ టేబుల్‌మీద వడ్డిస్తారు. తనకు ఒక్క రోజైనా పెట్టకూడదా? ఈ కార్లు, డబ్బు శాశ్వతమా? అసలు ఈ సంపదంతా

తనలాంటి బీదవాళ్ళ పొట్టలు కొట్టడంవల్ల సంపాదించినదే కదా. ఏదో ఎంగిలిచేత్తో కాకికి విదిలించినట్లు విదిలిస్తున్నారేతప్ప బీదవాళ్ళను ఆదరించటం తమ నైతిక బాధ్యత అనుకోవటం లేదు. ఈ ధనవంతుల పొగరు అణిగే రోజు వస్తుంది పేదవాళ్ళంతా తిరగబడి వాళ్ళ ఆస్తుల్ని స్వంతం చేసుకొని మరో ప్రపంచం స్థాపించే రోజు వస్తుంది. గోపాల్ ఆలోచనలు రాబోయే విప్లవాన్ని ఊహించుకుంటూ, అందులో తన పాత్ర గురించి ఆలోచిస్తూ సాగేవి.

* * *

అది ఈమధ్యనే కలెక్టర్‌గా ఎపాయింట్ అయిన మదన్‌గారి బంగళా. సబ్ కలెక్టర్‌గా విపరీతమైన ప్రభుత్వ సేవ చేసినందుకు ప్రభుత్వం మెచ్చి కొద్ది నెలల క్రిందటే మదన్‌ని జిల్లా కలెక్టర్‌గా వేసింది. బంగళా ఎప్పుడూ ఆశ్రిత జనం రాకపోకలతో ఎప్పుడూ సందడిగా ఉంటుంది. లైసన్స్‌ల కోసం, పర్మిట్ల కోసం, రికమండేషన్స్ కోసం, ప్రారంభోత్సవాల కోసం ఒకటేమిటి శ్రీవారి అనుమతి లేనిదే జిల్లాలో ఏ కార్యక్రమం ప్రారంభం కాదు. తమకు ఉపయోగపడని మనిషిని పురుగుల్ని విదిలించినట్లు విదిలించేస్తారు. తన పదవికి ముప్పు రాకుండా వారానికోసారైనా రాజధాని వెళ్ళి మంత్రుల దర్శనం చేసుకొని తనకొచ్చిన ''దక్షిణ పళ్ళెం''లోని చిల్లరను కొంచెం వారికి సమర్పిస్తారు. తీర్థ ప్రసాదాలను సేవించి తిరిగి జిల్లాకొచ్చి క్రింది ఉద్యోగుల్లో ఎవరికైతే ట్రాన్స్‌ఫర్ కావాలో వాళ్ళను తొక్కిపెట్టి, అక్కర్లేనివారికి ట్రాన్స్‌ఫర్ చేయిస్తారు. ఇక వారూ, వీరూ శ్రీవారి బంగళా చుట్టూ ప్రదక్షిణలు ప్రారంభిస్తారు దక్షిణలతో.

సామాన్యుల సంగతి సరేసరి. ఏ లేబర్ యూనియన్ లీడర్ అయినా తనను కలుసుకోవటానికొస్తే మూడురోజుల ప్రదక్షిణ అనంతరం కేవలం ఐదు నిముషాలు ఇంటర్వ్యూ ఇచ్చి వాళ్ళు చెప్పేది అలవోకగా విని పంపేస్తారు.

శ్రీవారికి ఐదేళ్ళ క్రిందట వివాహం అయింది. భార్య ఒక పెద్ద ఇండస్ట్రియలిస్టు కుమార్తె.

ఓ చల్లని సాయంత్రం శ్రీవారు తన ఏ.సి. రిసెప్షన్ రూమ్‌లో విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నారు. ప్యూన్ వచ్చి ఎవరో ఆశ్రితులు వచ్చినట్లు చెప్పాడు. ఒక్కొక్కరినే లోపలికి పంపమన్నారు.

మొదట వచ్చిన వ్యక్తి దాదాపు అరవై ఏళ్ళుంటాయి. సామాన్యమైన దుస్తులు, అవీ మాసున్నాయి. శ్రీవారి ముఖంలో కళ తప్పింది. ఇటువంటి వారినెందుకు పంపుతావని ప్యూన్‌మీద కసురుకోబోయి ఎందుకో నిగ్రహించుకొన్నారు. ''ఓహో రామయ్యా ... నువ్వా ... ఏమిటి మళ్ళీ వచ్చావ్ ?'' అనడిగారు.

''అదే బాబూ! తమరికి పూర్వమే విన్నవించుకొన్నాను. నేను రిటైర్ అయిపోయాను. అబ్బాయి రోడ్ యాక్సిడెంటులో పోయాడని చెప్పాను. అయిదుగురు మనుమలు. ఇంకా ఎవరూ చేతికి అందిరాలేదు. నేనేదో కూలిచేస్తూ సంపా

మనిషి

దిస్తున్నాను. అయినా ఈ రోజుల్లో ఎక్కడ సరిపోతుంది బాబూ ? ఏదో పెద్దమనువడు అందొచ్చే వరకూ తమ ఆఫీసులోగాని, ప్రయివేటు కంపెనీలోగాని చిన్న జాబ్ ఇప్పించగలరని ...'' వృద్ధుని కళ్ళ నుంచి నీరు ఉబికింది. గొంతు వణికింది.

''రామయ్యా! ఇదివరకే చెప్పాను, ఏజ్ దాటి పోవటం వల్లనే నిన్ను రిటైర్ చేసారు. మరి నేనైనా ఎలా ఇప్పించగలను ?'' అన్నారు కలెక్టర్‌గారు.

''పోనీ తమ ఇంట్లో కొన్నాళ్ళపాటు నౌకరుగా ...'' వృద్ధుని మాటలు పూర్తికాలేదు.

''అదెలా వీలవుతుంది రామయ్యా? ఆఫీసులో ప్యూన్లే ఇంటికొచ్చి పని చేస్తున్నారు. ఇంట్లోనూ అవసరం లేదు. ఏదో నీ తృప్తికొద్దీ మళ్ళీ రమ్మన్నానుగాని ఇక నన్ను విసిగించక, పిల్లల్ని ఉచిత భోజనం పెట్టే హాస్టల్లో చేర్పించు. నువ్వూ, కోడలు కూలి చేసుకోండి. కష్టపడాలి రామయ్యా ... కష్టపడందే మనిషి పైకి రాలేడు ...'' శ్రీవారి ఉపన్యాసం వినే ఓపికలేక కాబోలు సంభాషణ సగంలోనే శలవు తీసుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

తరువాత వీరాస్వామి అనే వృద్ధుడు లోపలికి వచ్చాడు. శ్రీవారి ముఖం చికాకుతో మరింత ముడివడింది. వృద్ధునికి జాతుపండిపోయి కళ్ళు కూడా సరిగ్గా ఆనడంలేదు. తడుముకుంటూ ప్యూన్ చూపించిన చోట వచ్చి కూర్చున్నాడు. పలకరింపుల తర్వాత ప్రారంభించాడు, ''తమరికి మనవి చేసాను. ల్యాండ్ సీలింగ్‌లో భూములు చాలామటుకు పోయాయి. కొడుకులు పెద్ద చదువులు చదివినా ఉద్యోగాలు రాక, వ్యవసాయం చేతకాక, మిగతా భూములు కరిగిపోయాయి. ఇప్పుడిద్దరు కొడుకులు నిరుద్యోగులు బాబు. పెద్దకొడుకు ఏదో పుస్తకాల షాపులో పని చేస్తున్నాడు. ఆ రెండోవాడి గురించే నా బెంగ. జిల్లాలో ''రేషన్'' వస్తోందని తెలిసి తను డిపో నడపుతానని ఆశపడుతున్నాడు బాబు. తమరు కరుణించి లైసెన్స్ ఇప్పిస్తేరా, ఇక నాకు బెంగ తీరిపోతాది.'' వీరాస్వామి పై పంచతో ముఖం తుడుచుకొని ఆశగా చూసాడు. శ్రీవారు క్షణం ఆలోచించారు. ''అప్పుడే లైసెన్స్‌లు అందరికీ ఇచ్చేసాం వీరాస్వామీ! ఇప్పుడిక లాభంలేదనుకుంటాను'' అన్నారు. వీరాస్వామిలో ఆశ చావలేదు.

''ఏదో తమతో ఉన్న పూర్వ పరిచయంవల్ల అడుగుతున్నాను. మరోలా అనుకోకండి. తమరు తలుచుకుంటే ఏదైనా జరుగుతుంది...'' నసిగాడు వీరాస్వామి.

''అబ్బే! అటువంటి ఆశలు పెట్టుకోకు. నేను కలుగజేసుకుంటే బాగోదు. అది డి. ఎస్. ఓ కి డి. ఆర్. ఓ కి సంబంధించిన విషయం. మరోసారి ఎప్పుడైనా కనిపించు.'' వీరాస్వామి నిరాశనిండిన, బరువైన గుండెతో లేచాడు. ఇంతలో బైట కారు ఆగిన చప్పుడు వినిపించింది. ప్యూన్ కంగారుగా లోపలికొచ్చి, ''సార్! సేట్ చమన్‌లాల్ వస్తున్నారు.'' వార్త అందించాడు. శ్రీవారు చిరునవ్వు నవ్వి, ''సరే, ఆయన్ని మర్యాదగా లోపలికి తీసుకురా. మిగతావాళ్ని పంపేయ్. ఇవాళ ఇంకెవర్నీ చూడను'' అని ఆర్డర్ జారీ చేసారు.

చమన్‌లాల్ నూటాయాభై కిలోల భారీ శరీరాన్ని ప్రయాసతో మోసుకుంటూ లోపలికి వచ్చాడు. శ్రీవారు సీటులోనుంచి, లేచి ''అయియే సేఠ్‌జీ ... ఏమిటి ఫోన్ చేయకుండా తమరే వచ్చారు ? ఫోన్‌లో చెబితే మీ పని చేసిపెట్టేవాడ్నిగా'' అన్నారు ప్రసన్న వదనంతో.

చమన్‌లాల్ తన భారీ శరీరాన్ని సోఫాలోకి చేరవేసి, ప్యూన్ తెచ్చిన కూల్‌డ్రింక్ త్రాగి ఆయాసం తీర్చుకున్నాడు.

''మీ బీబీ క్షేమంగా ఉన్నారా? మీ బేటా ఆడుకుంటున్నాడా ? కనిపించడేమిటి ? మీది ఎక్కువ వక్త్ (సమయం) తీసుకోను. మా దామాద్ (అల్లుడు) రేషన్ డిపో గురించి రాక తప్పలేదు. మేము ఫోన్ చేస్తే ఏమి బాగుంటాది? మీది 'దర్శన్' చేసినట్లు అవుతుందని వచ్చాను'' అన్నాడు సేఠ్.

''ఎంతమాట! రేషన్ డిపో గురించేనా, ఇప్పుడే సెటిల్ చేస్తాను. మీ తరువాతే ఎవరికైనా... మీ రక్తపోటు ఎలావుంది ... ?'' కుశల ప్రశ్నలు వేసాడు.

''ఏం తగ్గటం సార్ ... ప్రాణం పోతావుంది. మా దూరపు బంధువు ఈ మధ్యనే రిటైర్ అయ్యాడు. ఇంట్లో ఏమి తోచక కూర్చున్నాడు. కాలక్షేపానికి ఏదైనా ఉద్యోగం వేయించమని నన్ను చంపుతున్నాడు. వాడికి ఏదైనా ...'' అర్ధోక్తిగా ఆగాడు.

''మీరు అడగటం నేను కాదనటమూనా !'' అని శ్రీవారు ఫోన్ ఎత్తి ఆయా శాఖలకు సంబంధించిన అధికారులకు క్షణాల్లో తాకీదులు అందించారు.

''అచ్ఛా సాబ్ ... తమరి పలుకుబడి కళ్ళారా చూస్తిని. చాలా ఖుషీ అయింది. మీ బీబీజీకి ఈ చిన్న బహుమతి ఇవ్వండి.'' అంటూ సేఠ్ ఒక చిన్న నగపెట్టెను కలెక్టర్‌గారి టేబుల్‌మీద ఉంచాడు. శ్రీవారు విప్పిచూసారు. తళతళ మెరుస్తోంది నెక్లెస్. ''అన్నీ వజ్రాలు సాబ్'' సేఠ్ ఆనందంగా అన్నాడు. శ్రీవారు మైమరచి పోయారు. ''సేఠ్‌జీ ఎందుకింత శ్రమ తీసుకున్నారు ?''

''ఎంతమాట. మీ బీబీజీకి ఇది నా బహుమతి అంతే!'' అంటూ, శలవు తీసుకొని గుమ్మంవైపు కదిలారు సేఠ్.

పేదవర్గం ప్రతినిధి గోపాల్, ధనికవర్గం ప్రతినిధి మదన్. చిత్రమేమిటంటే గోపాల్ పెరిగి పెద్దవాడై మదన్‌గా కలెక్టర్ పొజిషన్‌కొచ్చాడని, అతని అసలు పేరు మదన్‌గోపాల్ అని, తనకు ఉద్యోగం ఇప్పించమని వచ్చిన రామయ్యే పూర్వాశ్రమంలో మిత్రుడు రమణ తండ్రి అని, వీరాస్వామే పూర్వం మదన్‌గోపాల్‌కి వారాలు ఏర్పాటు చేసిన భూస్వామి అని తెలిస్తే మానవ స్వభావం ఎంత చిత్రమైనదో, వర్గ స్వభావం మరెంత విచిత్రమైనదో అని ఆశ్చర్యం కలుగకమానదు.